

Sylwester Czopek, Krzysztof Ormian, Joanna Podgórska-Czopek

Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 1999 roku na stan. 1 w Wołodzi, pow. Brzozów

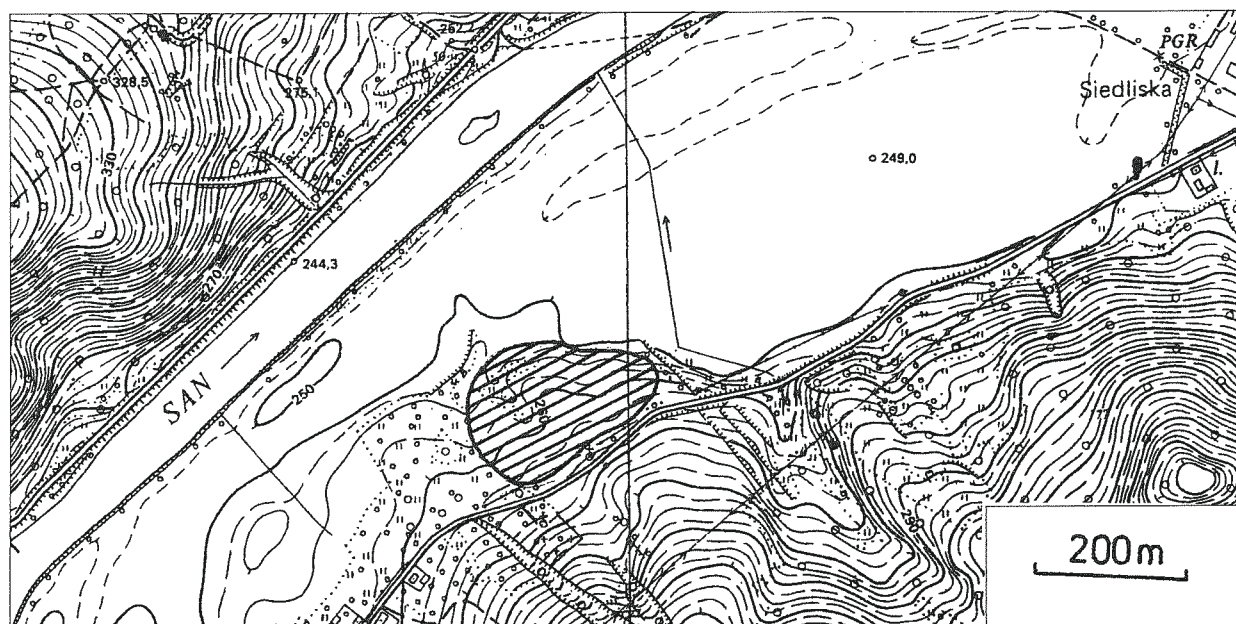
W dniach 19.07–13.08.1999 wspólna ekspedycja Muzeum Okręgowego i Instytutu Archeologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie przeprowadziła archeologiczne badania wykopaliskowe na stanowisku nr 1 w Wołodzi, gm. Nozdrzec w pow. brzozowskim. Były to pierwsze badania nowo powstałego Instytutu (S. Czopek 1999), a wzięli w nich udział studenci roku „0” w ramach obowiązkowej praktyki wstępnej.

Stanowisko to znane było do tej pory jedynie ze znalezisk powierzchniowych. Odkrył je Józef Janowski w 1958 roku, znajdując na powierzchni 124 fragmenty ceramiki prehistorycznej i wczesnośredniowiecznej. W następnych latach teren ten był kilkakrotnie penetrowany przez Michała Parczewskiego (1984, s. 222), m.in. w 1980 roku w trakcie badań powierzchniowo-poszukiwawczych nad górnym Sanem. Uściślono wówczas położenie stanowiska (rozrzut materiału powierzchniowego obejmował obszar o wymiarach 350 x 150 m)

oraz zebrano dużą ilość ceramiki (neolit, epoka brązu, późny okres rzymski, wczesne i późne średniowiecze) i pojedyncze narzędzia kamienne.

Stanowisko nr 1 w Wołodzi jest położone na nadzalewowej (młodoplejstocenijskiej) terasie Sanu, w miejscu bardzo dogodnym dla osadnictwa (ryc. 1). Jest to rozległy cypel – obszerne wypłaszczenie, wcinający się w dno doliny (około 5–10 m ponad jej dno) i oddzielony od niej wyraźną krawędzią. Zlokalizowano tam 3 stanowiska archeologiczne – nr 1, 2, i 3 w Wołodzi (M. Parczewski 1984, s. 218, 222–223). Jeszcze do niedawna cały ten teren zajmowały pola orne należące do miejscowego PGR-u. Stosowano wówczas bardzo głęboką orkę, która poważnie naruszyła (a w części zniszczyła) substancję zabytkową. Obecnie są to nie uprawiane pola.

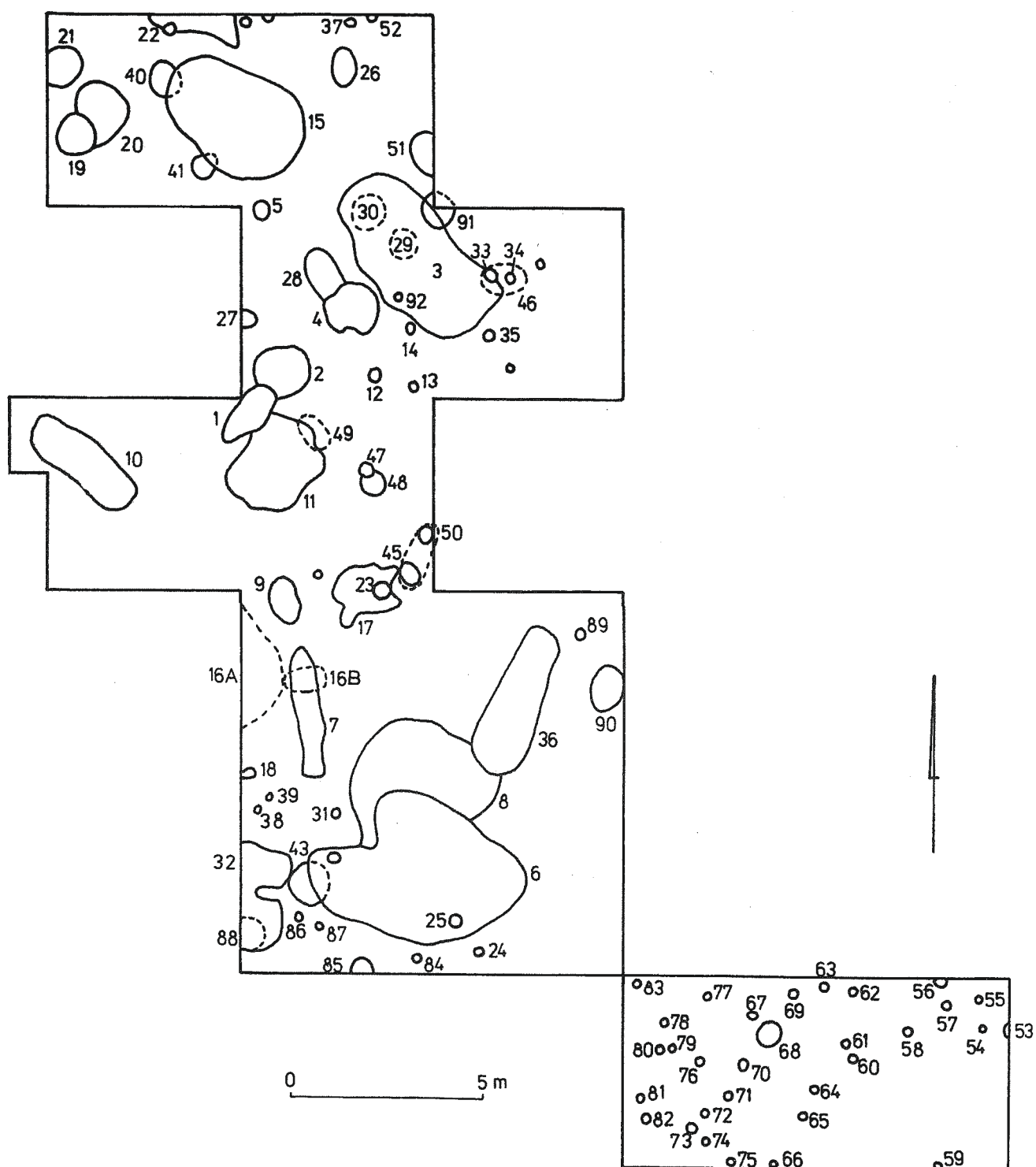
Do badań wytypowano centralną partię stanowiska (na południowy-wschód od słupa energetycznego i na północny-zachód od kapliczki). Eksplorację prowadzono metodą arową, na

Ryc. 1. Wołódz, pow. Brzozów, stan. 1. Lokalizacja stanowiska

Abb. 1. Wołódz, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Lokalisierung der Fundstelle

Рис. 1. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Местонахождение памятника

Ryc. 2. Wołódź, pow. Brzozów, stan. 1. Plan zbadanej części osady z naniesionymi obiektami
 Abb. 2. Wołódź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Plan des erforschten Siedlungsteils mit den markierten Objekten
 Рис. 2. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. План исследованной части поселения с объектами

bazie magistrali północ-południe. Jednostką eksploracyjną była czwarta część ara (5 x 5 m). Ogółem przebadano powierzchnię 300 m kw. Stwierdzono następujący układ stratygraficzny:

- I – warstwa orna (0–30/55 cm),
- II – warstwa gliny różnej miąższości (30/55–45/70 cm),
- III – właściwa warstwa kulturowa (45/70–60/80 cm),

IV – gliniasty calec (od 60/80 cm).

Materiały ruchome – ceramika, wytwory krzemienne, narzędzia i ozdoby z różnych epok i okresów prahistorycznych i wczesnego średniowiecza występowały w warstwach I–III, a przede wszystkim w wypełniskach obiektów zagłębionych w calec. Zarejestrowano 92 obiekty. Zdecydowana większość

Fot. 1. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Rzut poziomy
dolików posłupowych rozmieszczonych
koncentrycznie

Fot. 1. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1.
Grundriß der konzentrisch gelegenen
Pfostengruben

Фото 1. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. План
концентрических столбовых ямок

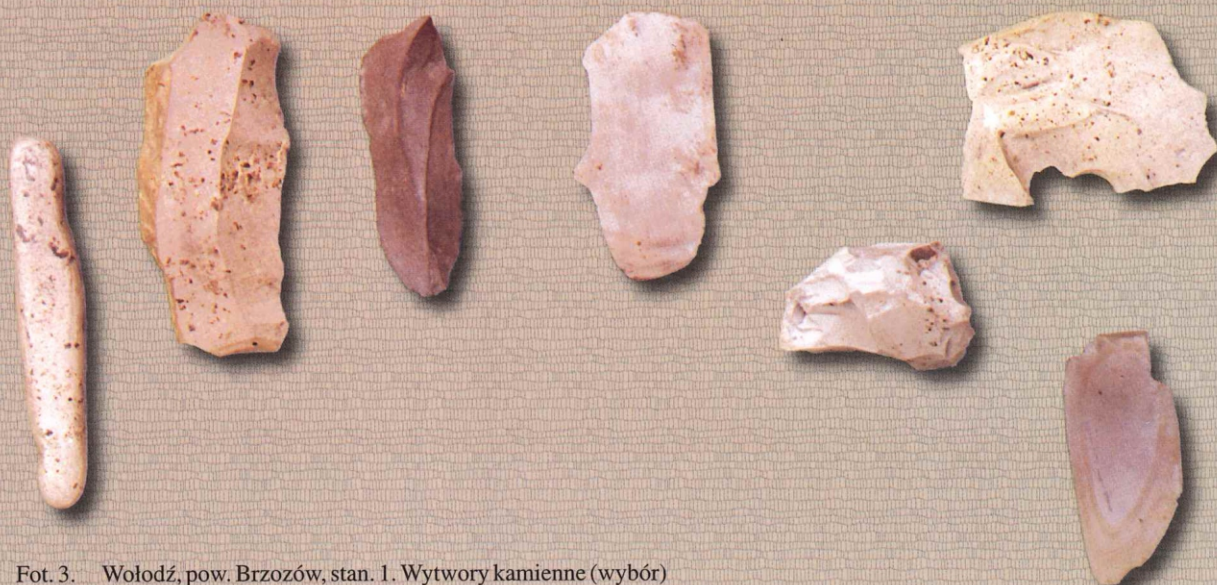

Fot. 2. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Rzut poziomy
obiektu nr 36, uszkodzonego przez dren

Fot. 2. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1.
Grundriß des durch das Dränrohr
beschädigten Objekts 36

Фото 2. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. План
объекта № 36, поврежденного дренажем

Fot. 3. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Wytwory kamienne (wybór)

Fot. 3. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Steinerzeugnisse (Auswahl)

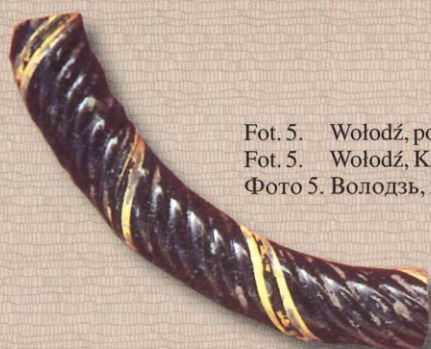
Фото 3. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Каменные изделия (выборка)

Fot. 4. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Zabytki wczesnośredniowieczne (wybór: przęślik z lupku, fragmenty szklanych bransolet i paciorki)

Fot. 4. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Frühmittelalterliche Funde (Auswahl: Schiefer – Wirtel, Fragmente der Glasarmbänder und Perlen)

Фото 4. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Раннесредневековые находки (выборка: шиферное пряслице, фрагменты стеклянных браслетов и бусинки)

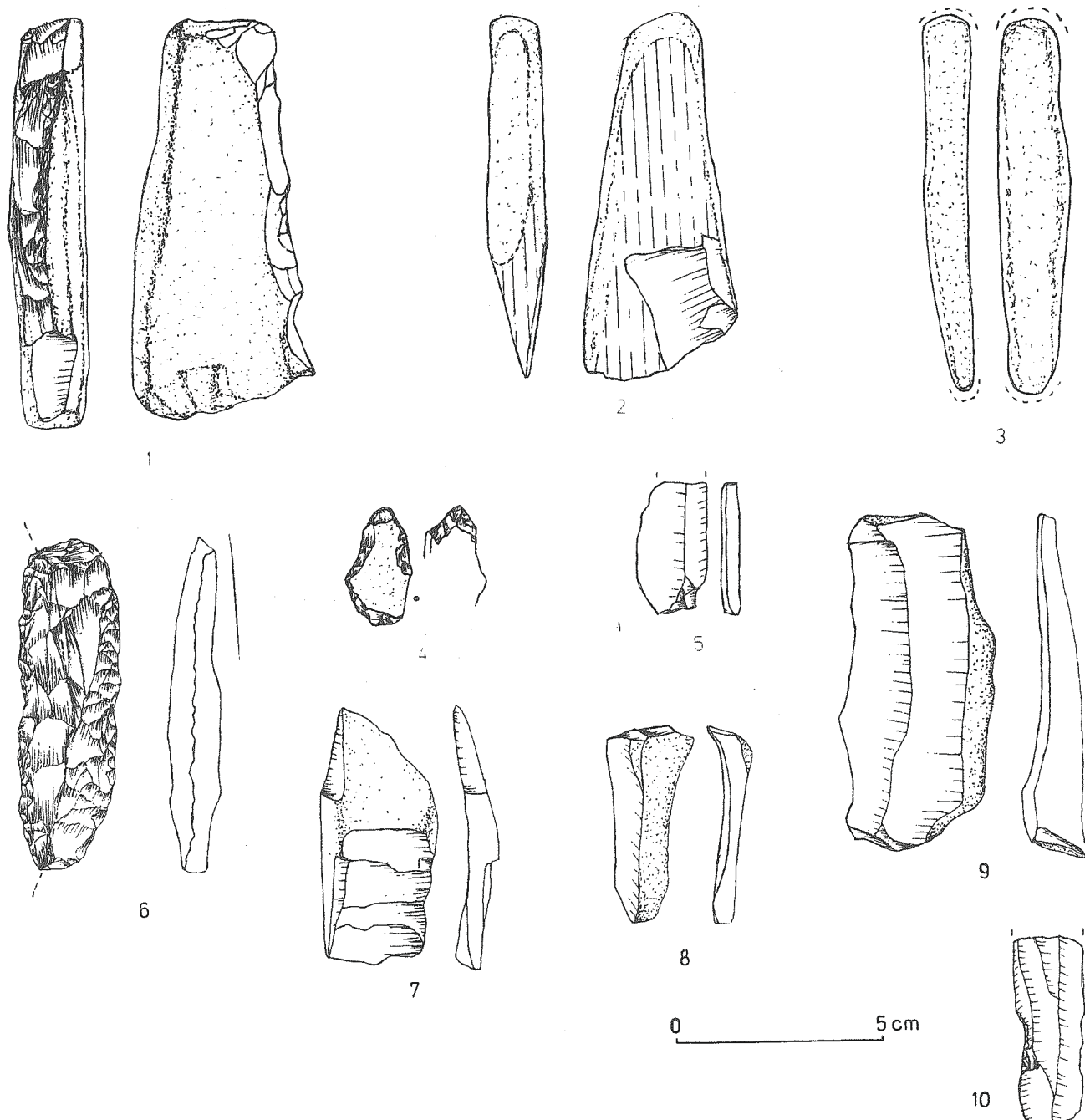

Fot. 5. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Zbliżenie fragmentu szklanej bransolety

Fot. 5. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Nahaufnahme eines Glasarmbandfragments

Фото 5. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Фрагмент стеклянного браслета (увеличение)

Tabl. I. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Zabytki kamienne i krzemienne z „warstwy” (1, 2, 5-8, 10) i obiektów 32 (2), 6 (4) i 11 (9); 1, 7, 9 – radiolaryt, 2-3 – łupek, 4 – krzemień narzutowy, 5 – krzemień świciechowski, 6 – krzemień karpacki, 8, 10 – krzemień jurajski

Taf. I. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Depotfunde aus Stein und Feuerstein von der „Schicht” (1, 2, 5-8, 10) und Objekte 32 (2), 6 (4) und 11 (9); 1, 7, 9 – Radiolarit, 2-3 – Schiefer, 4 – Wanderfeuerstein, 5 – Świeciechów-Feuerstein, 6 – Karpaten-Feuerstein, 8, 10 – Jura – Feuerstein

Табл. I. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Каменные и кремневые находки из «слоя» (1, 2, 5-8, 10) и объектов 32 (2), 6 (4) и 11 (9); 1, 7, 9 – радиоларит, 2-3 – пифер, 4 – эрратический кремнь, 5 – съвцеховский кремнь, 6 – карпатский кремнь, 8, 10 – юрский кремнь

z nich to niewielkie jamy zasobowe i dolki posłupowe (ryc. 2). Bardziej okazałe były jamy należące do wczesnego średniowiecza. Charakterystykę obiektów zawiera tabela I.

Wykopalka pozwoliły stwierdzić, że rozpoznawane stanowisko jest osadą wielokulturową, tzn. że było wielokrotnie w odległej przeszłości zasiedlane. Można mówić o co najmniej 6 „fazach osadniczych”:

- I – epoka kamienia (mezolit?),
- II – neolit – młodsza epoka kamienia, głównie jej końcowa część (IV-III tys. p.n.e.),
- III – epoka brązu (ewentualnie wczesna epoka żelaza),
- IV – okres wpływów rzymskich – głównie II-III (IV?) wiek n.e.,
- V – wczesne średniowiecze – mamy co najmniej 2 horyzon-

ty chronologiczne przypadające na okres plemienny VIII–X wiek i czasy późniejsze XI–XIII wiek, VI – późne średniowiecze i okres nowożytny.

W rozplanowaniu zbadanej części osady trudno doszukać się prawidłowości. Obiekty pradziejowe sąsiadują tutaj z wczesnośredniowiecznymi. Niektóre z nich wchodzą między sobą w relacje startygraficzne – np. obiekty 8 i 43 są ewidentnie uszkodzone przez późniejsze jamy wczesnośredniowieczne (por. tabela I). Obserwacje takie były dość łatwe ze względu na inny charakter wypełnisk (obiekty pradziejowe charakteryzowały się jaśniejszymi, na ogół brunatnymi, natomiast późniejsze intensywnie czarnymi – fot. 1–2). Jedynie w wykopach z części południowej ważną obserwacją jest obecność dołków posłupowych i zupełny brak obiektów młodszych niż okres rzymski. Wykopy te dostarczyły bardzo mało materiału ruchomego. Wyjątkiem jest całkowicie zachowane naczynie (tabl. IV, 1), które dobrze mieści się wśród ceramiki „rzymskiej”.

I-II. EPOKA KAMIENIA I WCZESNA EPOKA BRĄZU

Dwa pierwsze horyzonty chronologiczne reprezentuje prawie wyłącznie zestaw narzędzi i półwytworów kamiennych (fot. 3). Wystąpiły one zarówno w warstwie kulturowej, jak i w obiektach, w tym także na ewidentnie wtórnym złożu w jamach łączonych z wczesnym średniowieczem. Poza nielicznymi formami, które można w jakiś sposób chronologizować, większość to mało dystyngtywny półsurowiec i odpady poprodukcyjne. Wśród tych pierwszych należy wymienić: wiórek retuszowany z krzemienia jurajskiego, który można łączyć z mezolitem oraz nieco liczniejsze zabytki o cechach przemysłu wczesnobrązowego (brązowego?): sierp z krzemienia karpackiego (tabl. I, 6), rdzeń łuszczeniowy oraz szczątkowy rdzeń z radiolarytu i okruch. Natomiast z neolitem łączą się zapewne siekiera i forma zaczątkowa takiego zabytku, wykonane z łupku (tabl. I, 1, 2). Wyjątkowym za-

bytkiem jest retuszer (tabl. I, 3). Pełna klasyfikacja typologiczna wytworów kamiennych przedstawia się następująco:

odłupki – 44
łuski – 11
okruchy – 10
wióry – 9
rdzenie – 6
wierzchniki – 5
wióroodłupki – 2
przekłuwacz – 1
rozwiertnik – 1
siekierka – 1
zaczątkowiec siekiery – 1
retuszer – 1
wiertnik – 1
sierp – 1
nieokreślone – 1

Razem znaleziono więc 95 wytworów kamiennych, których nie można traktować jako zbioru homogenicznego. Jest to zapewne pozostałość po różnowiekowych epizodach osadniczych, jakie miały miejsce na terasie nadzalewowej Sanu. Interpretacja jest utrudniona również ze względu na fakt nie wydzielienia do tej pory ewidentnej ceramiki neolitycznej lub wczesnobrązowej, która mogłaby odpowiadać przynajmniej części inwentarza kamiennego. Pod względem surowcowym zdecydowanie dominują łupki (margiel dynowski) i radiolaryt. Pojedyncze wytwory wykonane są z rogowca lub z krzemienia jurajskiego, świeciechowskiego, narzutowego czy tzw. karpackiego („skała jasnoszarej barwy, którą cechuje znaczna zwięzłość i twardość, bliska twardości kwarcu, matowy połysk, przełam pierzasto-muszlowy, słaba przezroczystość” – E. M. Fołtyn, E. Fołtyn, L. Jochemczyk 1998, s. 172). Ten ostatni jest szczególnie interesujący, bowiem coraz liczniej odkrywany jest w strefie karpackiej i na lessach Polski południowo-wschodniej.

Tabela I. Wołódz, stan. 1. Zestawienie obiektów odkrytych w roku 1999

Nr	Rzut poziomy		Rzut pionowy		Materiał zabytkowy	Charakter	Chronologia	Uwagi
	Kształt	Wymiary	Profil	Głębokość				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	owalny	1,6x0,9 m	nieckowaty, nierówny	0,1 m	44 fr. cer., polepa, kość	gospodarczy (?)	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 2 i 11
2.	kolisty	średn. 1,5 m	nieckowaty	0,42 m	122 fr. cer., polepa, przedmioty żelazne, wytwory kamienne	gospodarczy	wczesne średniowiecze	stratygraficznie starszy od ob. 1
3.	wannowaty	3,4x1,8 m	nieckowaty	0,3 m	168 fr. cer., polepa, kości, bryłki żużla, zabytki kamienne	mieszkalny	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 30, 33, 34 i 91
4.	nieregularny owal	1,4x1 m	czworokątny	0,3 m	40 fr. cer., kości, polepa, bryłka żużla, odłupki kamienne		wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 28
5.	kolisty	średn. 0,3 m			2 fr. cer.	dół posłupowy?	pradzieje	
6.	nieregularny owal	5,1x2 m	nieckowaty	0,5 m	324 fr. cer., kości, polepa, nóż żelazny, paciorek szklany, przęślik, zabytki kamienne	mieszkalny	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.	wannowaty, wydłużony	3,3x0,6 m	nieckowaty	0,3 m	53 fr. cer., polepa, przeszlik z łupku wołyńskiego, bryłka żelaza, zabytki kamienne	?	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 16B
8.	owalny	2,8x2,5 m	nieckowaty	0,4 m	151 fr. cer., polepa, kości, 3 przeszliki, zabytki kamienne	mieszkalny	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie starszy od ob. 6 i 36
9.	owalny	0,6 m	nieckowaty	0,06 m	31 fr. cer., polepa, odłupek kamienny	?	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	
10.	wannowaty	3,2x1 m	nieregularny	0,2	303 fr. cer., kości, polepa; fr. bransolety szklanej i przedmiotu żelaznego	mieszkalny?	wczesne średniowiecze	
11.	czworokątny	2,5x1,8 m	nieckowaty nieregularny	0,3 m	101 fr. cer., kości, polepa, zabytki żelazne, zabytki kamienne	mieszkalny?	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 49 i starszy niż ob. 1
12.	kolisty	średn. 0,23 m		0,15 m	brak	dół posłupowy	?	
13.	kolisty	średn. 0,3 m		0,15 m	brak	dół posłupowy	?	
14.	kolisty	0,24x0,3 m		0,15 m	brak	dół posłupowy	?	
15.	owalny	3,6x1,9 m	nieckowaty	0,32 m	77 fr. cer., polepa, kości, fr. przedmiotu żelaznego, zabytki kamienne	mieszkalny	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 40 i 41
16A.	?	?	łukowaty	0,4 m	brak		pradzieje	
16B.	owalny	1,1x0,8 m	stożkowaty	0,5 m	34 fr. cer., polepa	jama gospodarcza	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie starszy niż ob. 7
17.	nieregularny	1,4x1,2 m		0,05 cm	26 fr. cer., polepa, odłupek kamienny	?	epoka brązu – wczesna epoka żelaza?	
18.	owalny	0,3x0,2 m	prostokątny	0,2 m	brak	dół posłupowy	?	
19.	kolisty	średn. 0,85 m	nieckowaty	0,18 m	3 fr. cer.		epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie młodszy od ob. 20
20.	kolisty	średn. 1,4 m	trapezowaty	0,38 m	246 fr. cer. (głównie z 4 rozbitych naczyń), odłupek kamienny	jama gospodarcza	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie starszy od ob. 19
21.	owalny	1x1,2 m	czworokątny	0,4 m	15 fr. cer., 2 kości	jama gospodarcza	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	
22.	skreślony – wydzielone jako obiekt przegłębienie warstwy o miąższości 1–2 cm							
23.	owalny	0,5x0,3 m			brak		?	
24.	kolisty	średn. 0,2 m	?	0,01 m	1 fr. cer.	?	?	
25.	kolisty	średn. 0,2 m			brak	dół posłupowy	?	
26.	owalny	1,04x0,64 m	nieregularny	0,12 m	3 fr. cer.		epoka brązu – wczesna epoka żelaza	
27.	owalny	0,32x0,45 m	prostokątny	0,34 m	4 fr. cer.	dół posłupowy?	?	
28.	owalny	1,4x1 m	nieregularny	0,22 m	10 fr. cer.	jama gospodarcza	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie starszy od ob. 4
29.	kolisty	średn. 0,8 m		0,14 m	brak		pradzieje	stratygraficznie starszy od ob. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
30.	kolisty	średn. 0,8 m		0,18 m	3 fr. cer.		pradzieje	stratygraficznie starszy od ob. 3
31.	kolisty	średn. 0,21 m			brak	dół posłupowy?	?	
32.	wydłużony owal (część)	1,37x1 m	nieckowaty	0,52 m	141 fr. cer., polepa, kości, oślepka kam., fr. szklanej bransolety, nóż i inne przedmioty żelazne, oślepka	mieszkalny?	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 43
33.	owalny	0,25x0,18 m	nieregularny	0,1 m	1 fr. cer.		pradzieje	związek funkcjonalny z ob. 3
34.	kolisty	średn. 0,24 m	prostokątny	0,47 m	brak	dół posłupowy	?	jw.
35.	owalny	0,28x0,24 m	nieckowaty	0,14 m	brak		?	
36.	wannowaty	4x1,48 m	prostokątny	0,72	104 fr. cer., polepa, kości, przedmioty żelazne i kamienne	mieszkalny?	wczesne średniowiecze	stratygraficznie młodszy od ob. 8
37.	kolisty	średn. 0,3 m	prostokątny	0,28 m	4 fr. cer.		pradzieje	
38.	kolisty	średn. 0,25 m	prostokątny	0,24 m	brak	dół posłupowy	?	
39.	kolisty	średn. 0,24 m	prostokątny	0,06 m	brak	dół posłupowy	?	
40.	kolisty	średn. 0,78 m	nieckowaty	0,14 m	brak	?	?	stratygraficznie starszy niż ob. 15
41.	owalny	0,7x0,64	nieckowaty	0,15 m	odłupki kamienne	?	pradzieje	stratygraficznie starszy niż ob. 15
42.	owalny	1,9x0,6 m	nieckowaty	0,14 m	brak	?	pradzieje	prawdopodobnie jeden ob. z 45 i 50
43.	owalny	średn. 1,1 m	czworokątny	0,34 m	4 fr. cer.	jama zasobowa?	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie starszy od ob. 6 i 32
44.	kolisty	średn. 0,12 m			brak	dół posłupowy	?	
45.	owalny	0,44x0,48 m	nieckowaty	0,14 m	brak	?	pradzieje	prawdopodobnie jeden ob. z 42 i 50
46.	owalny	0,9x0,64 m	nieregularny	0,51 m	brak	?	?	
47.	owalny	0,12x0,09 m	lejkowaty		brak	dół posłupowy	?	stratygraficznie młodszy od ob. 48
48.	kolisty	średn. 0,44 m		0,44 m	brak	?	?	stratygraficznie starszy od ob. 47
49.	czworokątny	0,48x0,54 m			8 fr. cer. polepa	jama zasobowa?	pradzieje	stratygraficznie starszy od ob. 11
50.	owalny	0,64x0,52	nieckowaty	0,08 m	1 fr. cer.	?	pradzieje	prawdopodobnie jeden ob. z 42 i 45
51.	owalny (część)	0,6x0,68	nieckowaty	0,45 m	brak	jama zasobowa	epoka brązu – wczesna epoka żelaza?	
52.	kolisty (część)	średn. 0,12 m	lejkowaty	0,4 m	brak	dół posłupowy	?	
53.	kolisty	średn. 0,3 m	prostokątny	0,16 m	brak	dół posłupowy	?	
54.	kolisty	średn. 0,16 m			brak	dół posłupowy	?	
55.	kolisty	średn. 0,21 m	lejkowaty	0,32 m	brak	dół posłupowy	?	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
56.	kolisty	średn. 0,22 m			brak	dół posłupowy	?	
57.	kolisty	średn. 0,22 m	prostokątny	0,11 m	brak	dół posłupowy	?	
58.	kolisty	średn. 0,16 m	prostokątny	0,04 m	brak	dół posłupowy	?	
59.	kolisty	średn. 0,22 m			brak	dół posłupowy	?	
60.	kolisty	średn. 0,2 m	prostokątny	0,13m	brak	dół posłupowy	?	
61.	kolisty	średn. 0,24 m	prostokątny	0,22 m	brak	dół posłupowy	?	
62.	kolisty	średn. 0,24 m	prostokątny	0,22 m	brak	dół posłupowy	?	
63.	kolisty	średn. 0,28 m	nieckowaty	0,1 m	brak	dół posłupowy	?	
64.	kolisty	średn. 0,20 m	nieckowaty	0,06 m	brak	dół posłupowy	?	
65.	kolisty	średn. 0,22 m	prostokątny	0,22 m	brak	dół posłupowy	?	
66.	kolisty	średn. 0,2 m	prostokątny	0,19 m	brak	dół posłupowy	?	
67.	kolisty	średn. 0,3 m			brak	dół posłupowy	?	
68.	kolisty	średn. 0,54 m	łukowaty	0,14 m	brak	dół posłupowy	?	
69.	kolisty	średn. 0,19 m	prostokątny	0,14 m	brak	dół posłupowy	?	
70.	kolisty	średn. 0,26 m	prostokątny	0,18 m	brak	dół posłupowy	?	
71.	kolisty	średn. 0,1 m	prostokątny	0,19 m	brak	dół posłupowy	?	
72.	kolisty	średn. 0,22 m	nieckowaty	0,12 m	brak	dół posłupowy	?	
73.	kolisty	średn. 0,24 m	prostokątny	0,18 m	brak	dół posłupowy	?	
74.	kolisty	średn. 0,22 m	łukowaty	0,14 m	brak	dół posłupowy	?	
75.	kolisty	średn. 0,1 m	łukowaty	0,03 m	brak	dół posłupowy lub naturalny	?	
76.	kolisty	średn. 0,23 m	prostokątny	0,1 m	brak	dół posłupowy?	?	
77.	kolisty	średn. 0,22 m	prostokątny	0,21 m	brak	dół posłupowy	?	
78.	kolisty	średn. 0,22 m			brak	dół posłupowy	?	
79.	kolisty	średn. 0,2 m	lejkowaty	0,12 m	brak	dół posłupowy	?	
80.	kolisty	średn. 0,26 m	prostokątny	0,16 m	brak	dół posłupowy	?	
81.	kolisty	średn. 0,19 m	prostokątny	0,16 m	brak	dół posłupowy	?	
82.	kolisty	średn. 0,28 m	prostokątny	0,19 m	brak	dół posłupowy	?	
83.	kolisty	średn. 0,24 m	prostokątny	0,06 m	brak	dół posłupowy	?	
84.	kolisty	średn. 0,12 m	nieregularny	0,32 m	brak	dół posłupowy	?	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
85.	?			0,05 m	2 fr. cer., blazka brązowa	?	?	
86.	kolisty	średn. 0,3 m	lejkowaty	0,19 m	brak	dół posłupowy	?	
87.	kolisty	średn. 0,05 m	stożkowaty	0,07 m	brak	dolna część dołka posłupowego?	?	
88.	wannowaty? (część)		łukowaty	0,8 m	34 fr. cer., polepa, wytwory kamienne	mieszkalny?	wczesne średniowiecze	
89.	kolisty	średn. 0,23 m		0,3 m	brak	dolna część dołka posłupowego?	?	
90.	kolisty	średn. 0,72 m	łukowaty	0,3 m	12 fr. cer., polepa	jama zasobowa	pradzieje	
91.	kolisty	średn. 1,25 m	nieregularny	0,2 m	17 fr. cer.; odłupki kamienne	jama zasobowa	epoka brązu – wczesna epoka żelaza	stratygraficznie starszy od ob. 3
92.	kolisty	średn. 0,2 m		0,02 m	brak	dno dołka posłupowego?	?	

EPOKA BRĄZU (I WCZESNA EPOKA ŻELAZA)

Na czasy związane z młodszą epoką brązu i zapewne wczesną epoką żelaza przypada większość odkrytych obiektów pradziejowych, w tym zwłaszcza niewielkich jam kolistych lub owalnych (np. obiekty 19–21, 26, 43, 51, 91). Zawierały one niezbyt liczny materiał zabytkowy, co znacznie utrudnia rozważania chronologiczno-kulturowe. Wyjątkiem jest jama nr 20 o średnicy 1,4 m i prawie trapezowatym profilu (głębokość 38 cm). W jej wypełnisku znaleziono 246 fragmentów ceramiki, w tym większość zdołano przypisać 6 naczyniom: dużym (zasobowym) garnkom o lekko szorstkiej lub chropowatej powierzchni (tabl. II, 1, 2; III, 1), gładkiemu garnkowi o esowatym profilu (tabl. II, 3), górnej części naczynia wazowatego (tabl. III, 2) i dużego naczynia zasobowego z listwą plastyczną w górnej partii i odciskami palcowymi na krawędzi (tabl. II, 4). Z innych obiektów i warstwy pochodzą fragmenty zbliżonych naczyń garnkowatych z listwami (tabl. III, 10–11). Ten sam horyzont reprezentują nieznaczne fragmenty z ornamentem ukośnych kresek (tabl. III, 9) oraz misy stożkowate i z brzegami zagiętymi do wnętrza (tabl. IV, 7). Pod względem technologicznym ceramika ta jest dosyć twarda, o dobrym wypale, a jej najważniejszą cechą jest obecność domieszki tłucznia ceramicznego. Poza fragmentami naczyń w tej grupie można umieszczać także przęśliki, w tym egzemplarze zdobione (tabl. V, 10, 12).

Szukając analogii dla opisanych materiałów napotykamy na poważne trudności. Jest to bowiem zbiór o dosyć swoistych cechach, nie mający odpowiednika wśród materiałów z „nizinnej” części Polski południowo-wschodniej, w tym klasycznych cmentarzysk „tarnobrzeskich” znad dolnego Sanu, Wisłoka i Wisły. Niektóre formy nawiązują do naczyń z osady w Bachórze i innych stanowisk „karpaccich” (M. Gedl 1998, tabl. III–VIII, XIX, XXXII, XXXVI), nie zawsze o jasnym obliczu kulturowym. Obecność zdobnictwa plastycznego i mis z brzegami zagiętymi do środka (niekiedy

pogrubionymi) może sugerować datowanie w ramach wczesnej epoki żelaza.

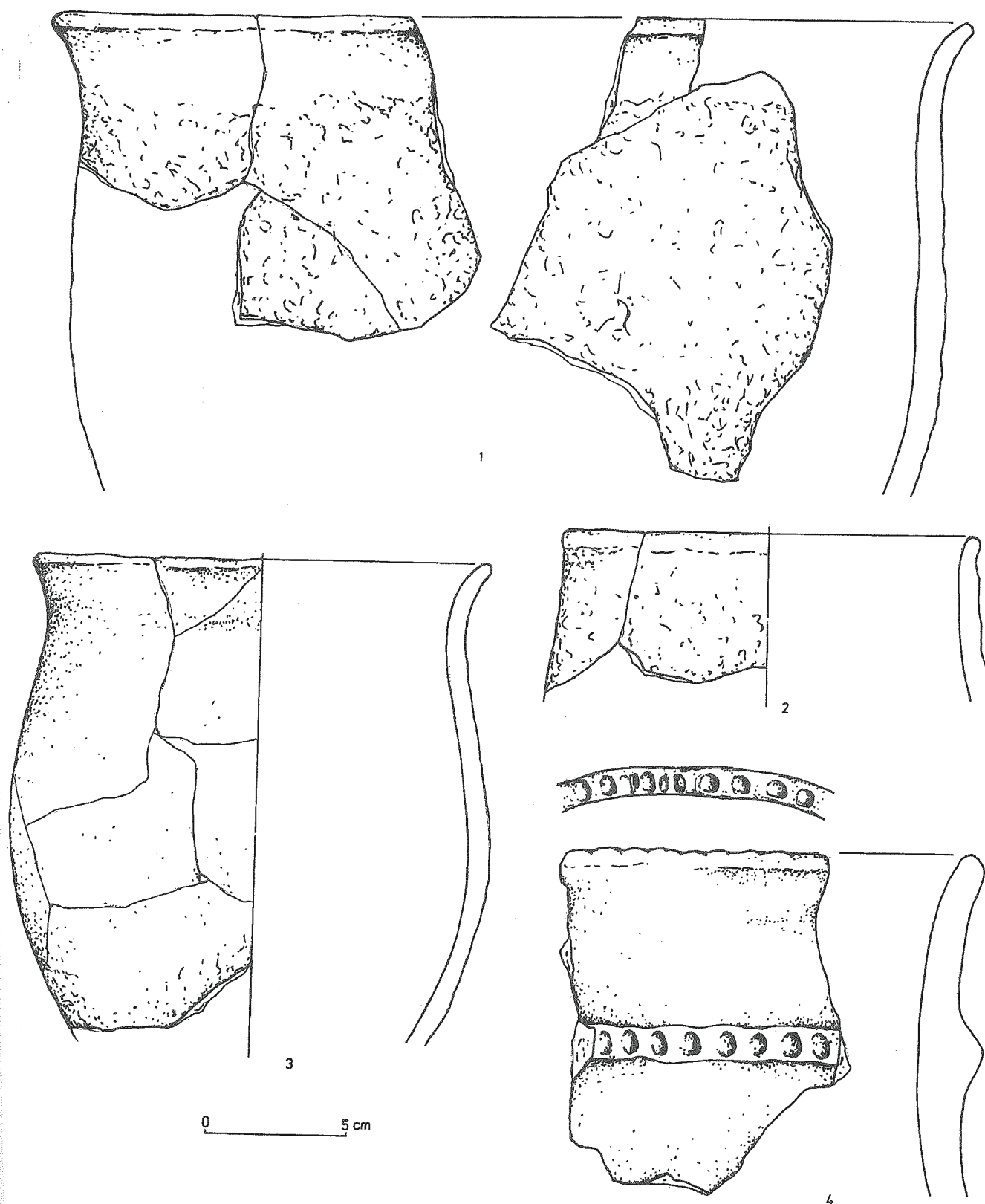
OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH

Materiały z okresu rzymskiego należą do nielicznych. Reprezentuje je wyłącznie ceramika. Najbardziej efektowna jest tu waza słabo profilowana o brunatnej, szorstkiej powierzchni (tabl. IV, 1), znaleziona poza obiektami, ale wśród skupiska dołków słupowych w południowej części badanego obszaru (ryc. 2). Inny fragment pochodzi z silnie profilowanej, czernionej wazy (tabl. IV, 9). Naczynia wazowate uznaje się za formy typowe dla kultury przeworskiej, szczególnie rozpowszechnione w młodszych fazach starszego i na początku późnego okresu rzymskiego (K. Godłowski 1981, s. 62). Fragment czernionej wazy odpowiada naczyniom uznawanym za wyznaczniki wczesnej fazy tego okresu (T. Liana 1970, s. 439; K. Godłowski 1977, s. 139). Inne fragmenty (tabl. IV, 2) mogą pochodzić z garnków o esowatym profilu, formy powszechnej wśród osadowych materiałów późnorzymskich (K. Godłowski 1977, s. 126–128). Nad górnym Sanem podobne materiały znane są np. ze stanowisk w Bachórze, które interpretuje się jako ślady penetracji ludności kultury przeworskiej w strefę karpaccą (R. Madyda-Legutko 1996, s. 56–60).

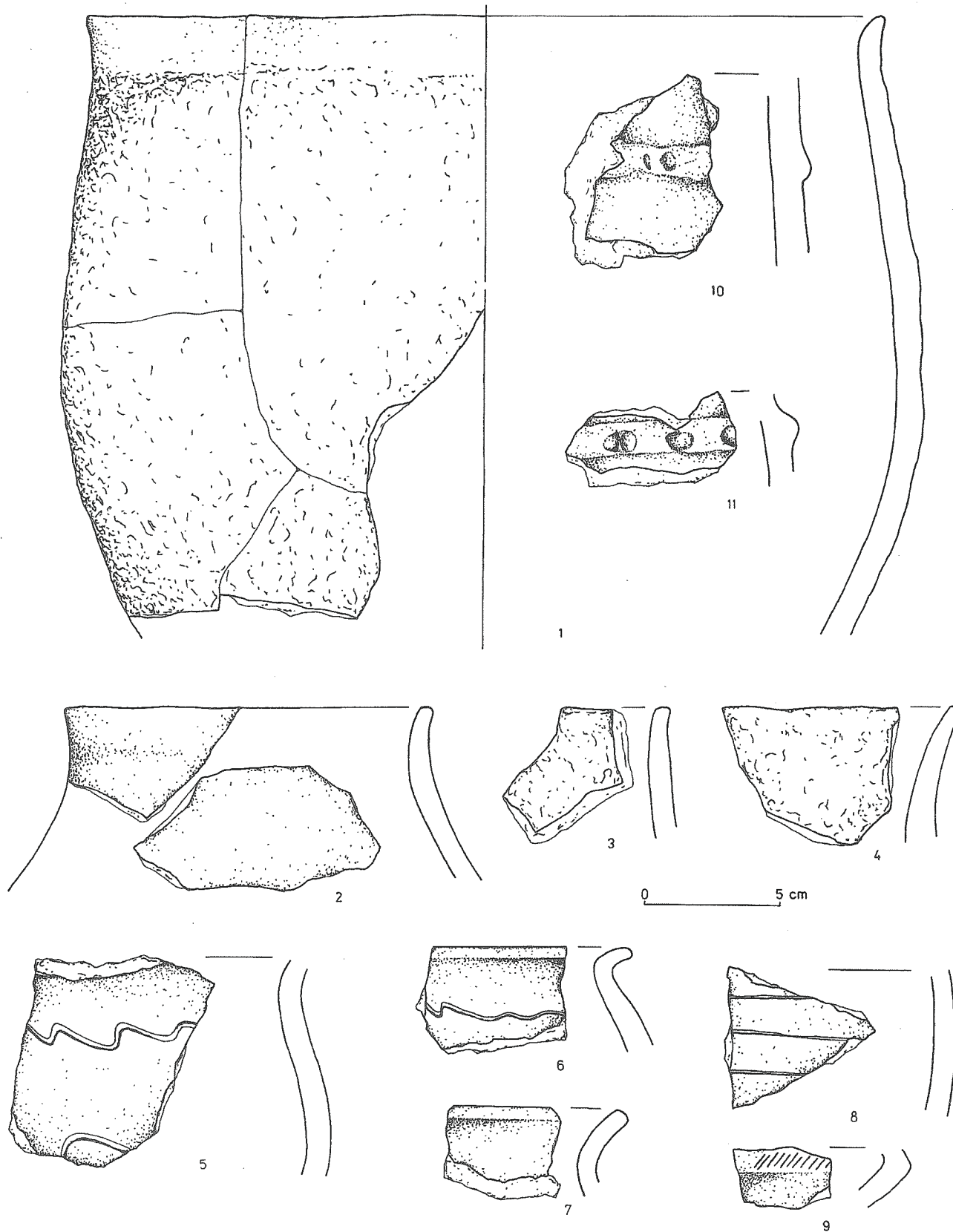
Interesujące jest tutaj odkrycie wielu dołków posłupowych, których interpretacja będzie możliwa po pełniejszym zbadaniu osady. Już dziś można zasygnalizować, że niektóre z nich układają się w pewne zarysy – np. „wewnętrzne” słupy rozmieszczone są wyraźnie po okręgu (fot. 1), tworząc zarysy bardzo dużego, okrągłego (?) założenia.

Wydaje się, że w czasie badań w 1999 roku zdołano uchwycić północny skraj osady z okresu rzymskiego. Prawdopodobnie większość dołów posłupowych, odkrytych w wykopie najdalej wysuniętym na południowy-wschód, pochodzi z tego czasu. Nie stwierdzono tutaj obiektów i war-

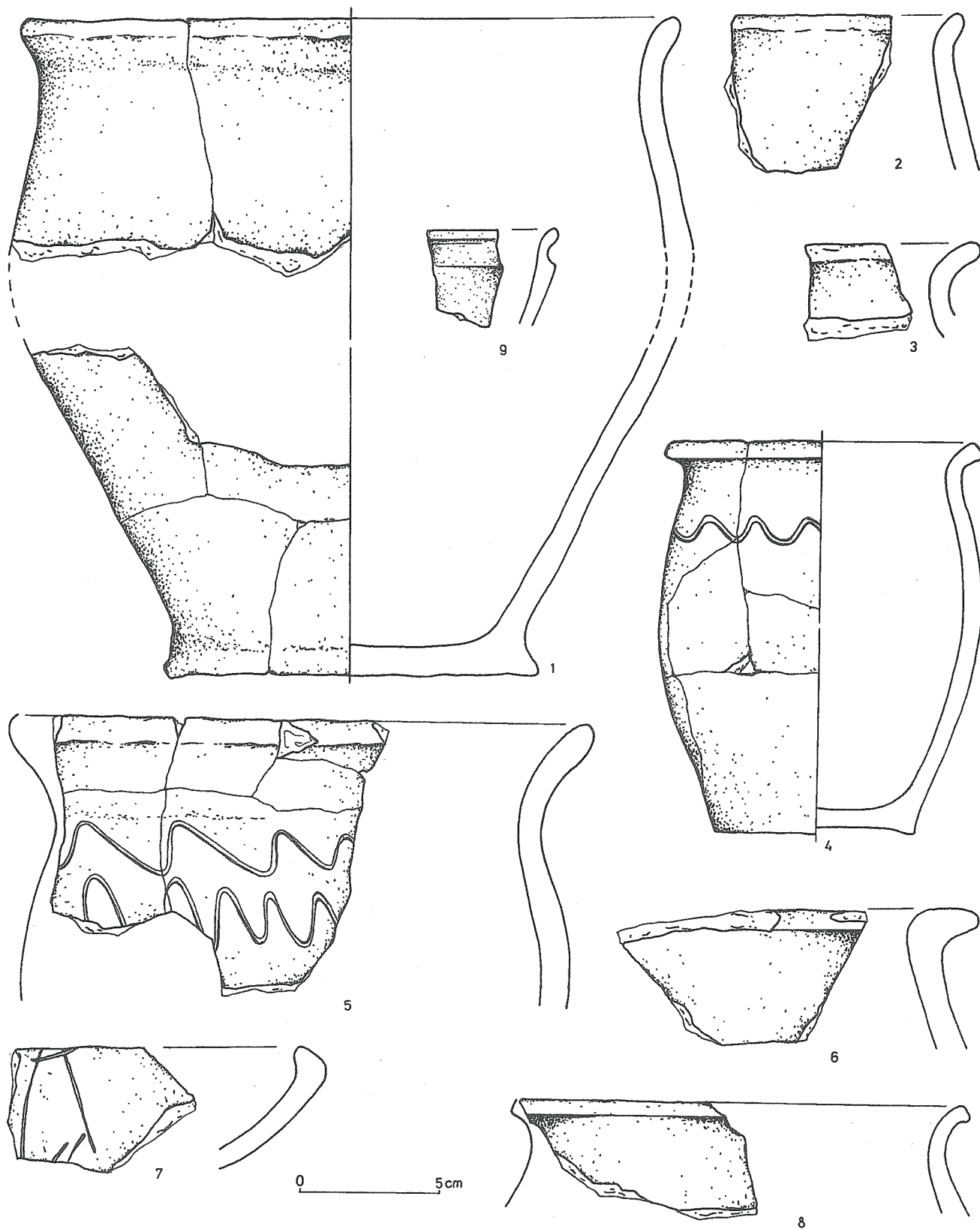
Tabl. II. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Ceramika z obiektu 20
 Taf. II. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Keramik aus dem Objekt 20
 Табл. II. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Керамика из объекта 20

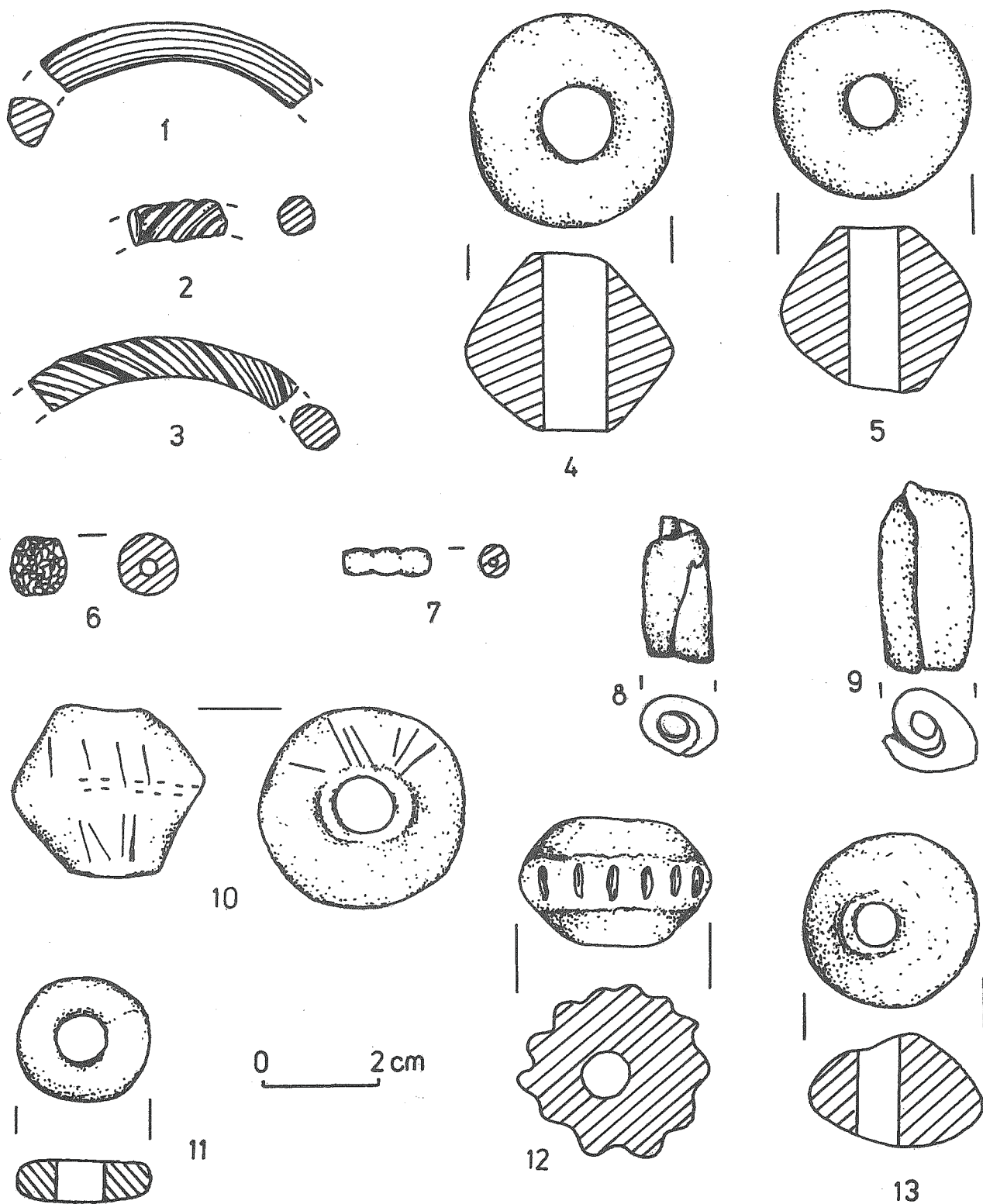
Tabl. III. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Ceramika z obiektów: 20 (1-4), 32 (5), 36 (6-8), 9 (9), 91 (10) oraz z warstwy kulturowej (11)
 Taf. III. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Keramik aus den Objekten: 20 (1-4), 32 (5), 36 (6-8), 9 (9), 91 (10) und von der Kulturschicht (11)

Табл. III. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Керамика из объектов: 20 (1-4), 32 (5), 36 (6-8), 9 (9), 91 (10) и из культурного слоя (11)

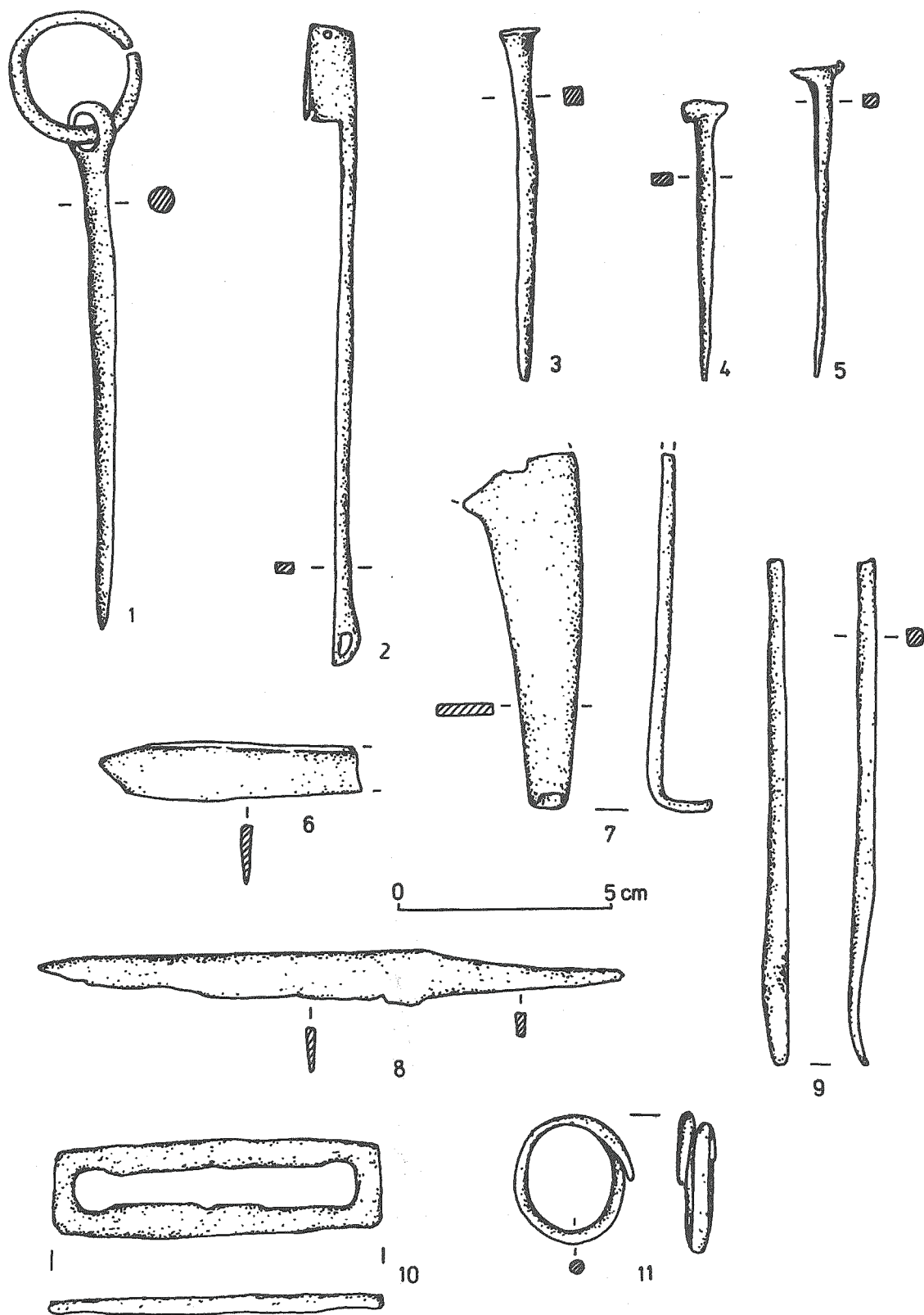

Tabl. IV. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Ceramika z warstwy kulturowej
 Taf. IV. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Keramik von der Kulturschicht
 Табл. IV. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Керамика из культурного слоя

Tabl. V. Wołodź, pow. Brzozów, stan.1. Zabytki wydzielone: 1 – obiekt 10, 3 – obiekt 32, 5, 10, 12 – obiekt 8, 7 – obiekt 6, 11 – obiekt 7, pozostałe – warstwa kulturowa; (1–3, 7 – szkło, 6 – kamień?, 8–9 – ołów, 11 – różowy łupek wołyński, pozostałe – glina
Taf. V. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Artefakten: 1 – Objekt 10, 3 – Objekt 32, 5, 10, 12 – Objekt 8, 7 – Objekt 6, 11 – Objekt 7, restliche – Kulturschicht; (1–3, 7 – Glas, 6 – Stein?, 8–9 – Blei, 11 – rosafarbiger Schiefer aus Wolhynien, restliche – Ton
Табл. V. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Індивідуальні знахідки: 1 – об'єкт 10, 3 – об'єкт 32, 5, 10, 12 – об'єкт 8, 7 – об'єкт 6, 11 – об'єкт 7, остальні – культурний слой; (1–3, 7 – скло, 6 – камінь?, 8–9 – олово, 11 – рожевий волинський шифер, остальні – глина

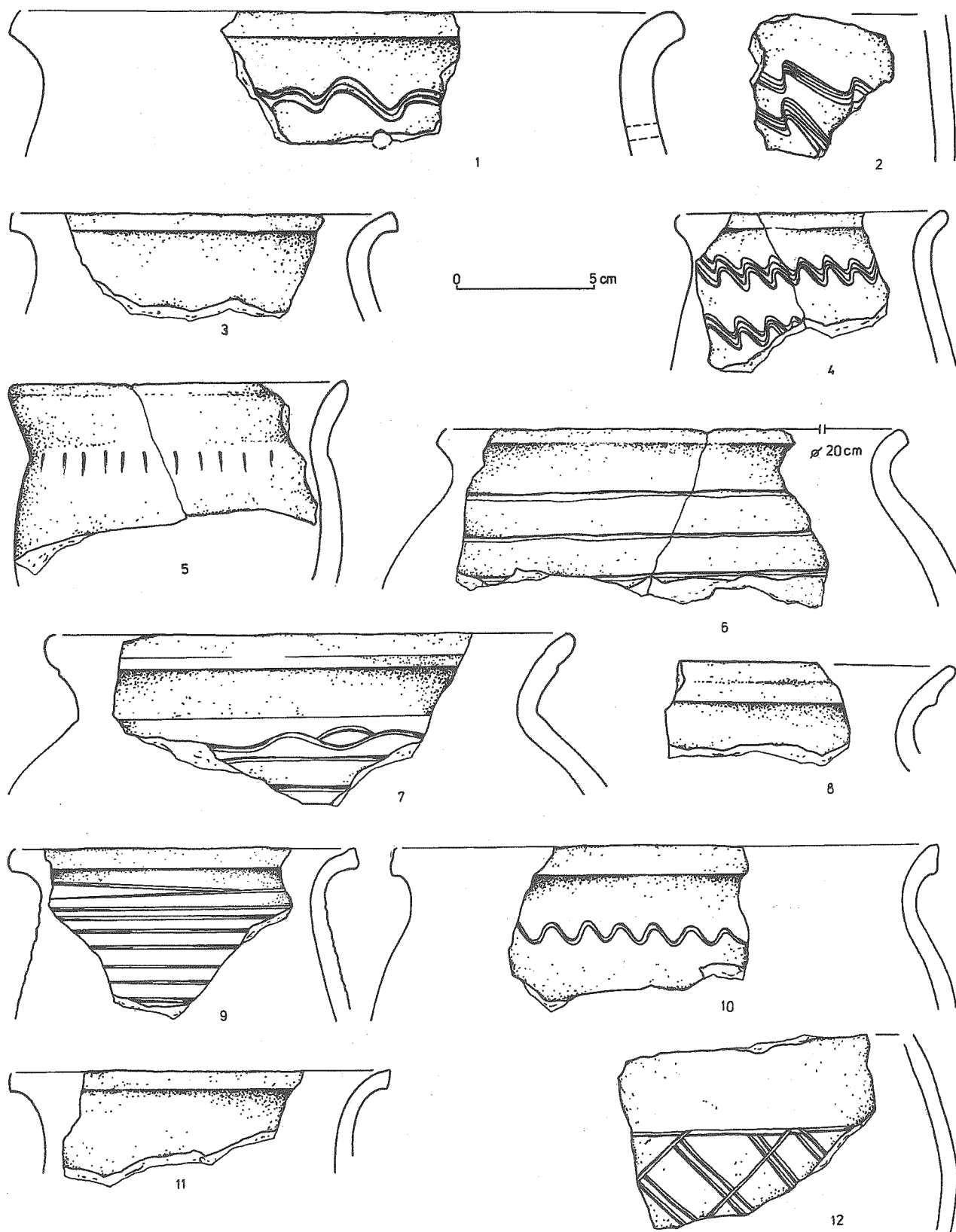

Tabl. VI. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Zabytki żelazne (wczesne średniowiecze): 1, 3, 7, 11 – warstwa kulturowa, 2 – obiekt 11, 4-6 – obiekt 2, 8, 10 – obiekt 32, 9 – obiekt 36

Taf. VI. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Eiserne Depotfunde (frühes Mittelalter); 1, 3, 7, 11 – Kulturschicht, 2 – Objekt 11, 4-6 – Objekt 2, 8, 10 – Objekt 32, 9 – Objekt 36

Табл. VI. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Железные находки (раннее средневековье): 1, 3, 7, 11 – культурный слой, 2 – объект 11, 4-6 – объект 2, 8, 10 – объект 32, 9 – объект 36

Tabl. VII. Wołodź, pow. Brzozów, stan. 1. Ceramika wczesnośredniowieczna z obiektów: 3 (1-2), 6 (3-4), 7 (5), 10 (6), 11 (7), 15 (8-12)
 Taf. VII. Wołodź, Kreis Brzozów, Fundstelle 1. Frühmittelalterliche Keramik aus den Objekten: 3 (1-2), 6 (3-4), 7 (5), 10 (6), 11 (7), 15 (8-12)
 Табл. VII. Володзь, пов. Бжозов, пам. 1. Раннесредневековая керамика их объектов: 3 (1-2), 6 (3-4), 7 (5), 10 (6), 11 (7), 15 (8-12)

stwy wczesnośredniowiecznej. Pozostaje to w zgodzie z wcześniejszymi obserwacjami powierzchniowymi Michała Parczewskiego, który osadę z okresu rzymskiego lokalizował bliżej drogi z Siedlisk do Wołodzi, czyli w głębi terasowego cypla.

WCZESNE ŚREDNIOWIECZE

Okres wczesnego średniowiecza reprezentują najbardziej okazałe obiekty ziemne i duża seria interesujących materiałów ruchomych. Jamy wczesnośredniowieczne charakteryzowały się intensywnie czarnymi wypełniskami i sporą zawartością materiału ruchomego. W niektórych z nich (np. ob. 10) stwierdzano obecność kamieni, a we wszystkich drobnych grudek polepy. Jamy nr 10 i 36 (fot. 2) odpowiadają tzw. obiektom wannowatym, znanym np. z osady w pobliskim Bachórze, gdzie stanowią najliczniejszą grupę domostw mieszkalnych z okresu plemiennego (M. Parczewski 1993, s. 214). Wyjątkowy jest obiekt nr 7, mający kształt bardzo wydłużony i regularny „wannowaty” profil. Natomiast obiekty 3, 6 i 15 są zbliżone bardziej do owalu, a obiekt 11 odpowiada zarysowi niezbyt wyraźnego czworokąta. Jamy te, ze względu na swe rozmiary, a także obecność przy niektórych z nich dołków posłupowych można uznać za mieszkalne.

Do interesujących zabytków pozaceramicznych należą:

- 1) Szpila żelazna o długości 12,5 cm i grubości 0,6 cm ze zgrubiałym i „przekłutym” uszkiem, w którym znajduje się ruchomy pierścień o średnicy wewnętrznej 2,5 cm i grubości około 0,4 cm (tabl. VI, 1). Na podstawie analogii (J. Żak 1960, s. 426) można ją datować na 2 połowę XII–XIII wieku. Ten typ występuje przede wszystkim na osadach, w zachodniej części Polski, chociaż można wskazać także analogie „wschodnie”, podobnie datowane (B. A. Kolcin 1959, s. 106). Szpile takie wywodzi się od ryłców do pisania na tabliczkach woskowych. Służyły prawdopodobnie jako rodzaj „widelców”, a mogły być używane jeszcze do XIV/XV w., kiedy to pojawiają się widelce dwuzębne.
- 2) Długi przedmiot żelazny w typie klucza, z uszkiem (tabl. VI, 2).
- 3) Noże żelazne, zachowane we fragmentach (tabl. VI, 6) lub w całości (tabl. VI, 8) oraz inne narzędzia żelazne – fragment sierpa (?), (tabl. VI, 7), przedmiot zbliżony do świdra (tabl. VI, 9) i gwoździe (tabl. VI, 3–5) oraz kółko z drutu (tabl. VI, 11).
- 4) Krzesiwo żelazne (tabl. VI, 10), mające dobre analogie „wschodnie”, datowane od połowy XIII wieku (B. A. Kolcin 1959, s. 101–103).
- 5) Fragmenty 3 szkalanych bransolet – skręcanej spiralnie ze szkła ciemnozielonego z złotym wątkiem (tabl. V, 3; fot. 5; o bardzo ścisłych „wschodnich” analogiach – B. A. Kolcin 1956, ryc. 50:11), drugiej podobnego typu z wątkiem bordowym (tabl. V, 2; fot. 4) i z bardzo ciemnego (czarnego?) szkła z wzdłużnym żeberkowaniem (tabl. V, 1; fot. 4). Bransolety szklane są uznawane za „ulubioną ozdobę Słowian wschodnich, zwłaszcza ludności „miej-

skiej”, głównie od XII wieku” (W. Hensel 1987, s. 598). Na stanowiskach „ruskich” pojawiają się w warstwach XI/XII wiecznych i trwają do pierwszej połowy XIV wieku, przy największym rozpowszechnieniu w drugiej połowie XII i pierwszej XIII wieku (B. A. Kolcin 1956, s. 122). Na terenie Polski południowo-wschodniej wystąpiły m.in. w Przemyślu (A. Kunysz 1981, s. 145).

- 6) Paciorki: z żółtego szkła, trójelementowy (tabl. V, 7) i kulisty z nieokreślonego surowca (metal lub kamień; tabl. V, 6).
- 7) Przęślik z różowego lupku (tabl. V, 11; fot. 4), należący do typowych zabytków Słowian wschodnich (W. Hensel 1987, s. 318; por. też A. Żaki 1974, s. 236).
- 8) Zabytki ołowiane – 2 zwitki (być może ciężarki do wędki – tabl. V, 8–9) i stopiony surowiec.

Ceramika naczyńowa reprezentuje co najmniej dwie różne grupy. Pierwsza z nich nawiązuje wyraźnie do okresu plemiennego (VIII–IX, ewentualnie VIII/IX–IX/X w.) i obejmuje naczynia o słabo ukształtowanych profilach wylewu, z wywiniętą krawędzią i zdobnictwem linii falistych (tabl. IV, 5; VII, 1–2, 4, 5). Natomiast druga charakteryzuje się wyższym poziomem technologicznym (naczynia lepiej wypalone, o cieńszych ściankach i wyraźnych śladach wykonywania na kole) i bardziej rozbudowanymi profilami krawędzi (tabl. VII, 7–11). Naczynia takie można datować w granicach XI–XIII wieku. Pozycję pośrednią zajmują garnki o prostych wylewach i typowym zdobnictwie (tabl. IV, 4; VII, 6). Można je datować około X wieku. Takie datowanie, którego podstawą jest klasyfikacja krawędzi garnków jest zgodne z ustaleniami zarówno dla ceramiki krakowskiej (K. Radwański 1968, s. 63, ryc. 39), jak i przemyskiej (K. Szuwarowski 1994). Szukając bezpośrednich analogii można wskazać dla form starszych osadę w Niepli koło Jasła z obiektami owalnymi lub zbliżonymi do prostokątnych (A. Tyniec 1994), czy bardzo podobne stanowisko 3 w Rzeszowie-Staromieście (A. Gruszczyńska 1966). Wiele analogii znajdujemy także wśród młodszej części osady na stan. 16 w Bachórze (M. Parczewski 1993; 1999). Dla form młodszych natomiast wiele analogii można znaleźć wśród ceramiki XI–XIII wiecznej z wielu miast, grodzisk i osad otwartych Polski południowej i wschodniej.

Wydaje się więc, że w świetle odkrytych materiałów osadę wczesnośredniowieczną w Wołodzi powinno się datować w granicach VIII–XIII (ewentualnie VIII/IX–XIII) wieku. Wiele faktów przemawia za ciągłością zasiedlenia w tym czasie.

PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE I OKRES NOWOŻYTNY

Na tę fazę można datować pojedyncze zabytki ceramiczne, stwierdzone w warstwie kulturowej (m.in. fragmenty garnków i dzbana o rozbudowanym profilu krawędzi, część kafla). Nie udało się zlokalizować żadnego obiektu, który mógłby pochodzić z tego czasu.

Stanowisko nr 1 w Wołodzi doskonale wpisuje się w dosyć gęstą sieć osadniczą w dolinie Sanu, (M. Parczewski 1984) stanowiąc jeden z najbardziej interesujących jej elementów, zasługujących na kompleksowe poznanie, stąd przewidziana jest kontynuacja badań. Na szczególną uwagę za-

sługuje wieloaspektowość problematyki badawczej, obejmującej nie najlepiej do tej pory znane czasy epoki brązu i okresu rzymskiego. Odrębnym problemem jest cały wachlarz zagadnień związanych z wczesnym średniowieczem. Interesu-

jące materiały ruchome, jakie udało się odkryć w 1999 roku stawiają stanowisko w Wołodzi w rzędzie jednego z ważniejszych punktów osadniczych w młodszej części okresu pleistocenu i X–XIII wieku.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Czopek S.
1999 *Instytut Archeologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej – powstanie i perspektywy rozwoju*, „MSROA”, t. 20, s. 393–396.
- Fołtyń E. M., Fołtyń E., Jochemczyk L.
1998 *Surowce kamienne w inwentarzach stanowisk epoki kamienia i brązu zachodniej części Karpat polskich*, [w:] *Dzieje Podkarpacia*, t. II, Krosno, s. 165–175.
- Gedl M.
1998 *Młodsza epoka brązu we wschodniej części polskich Karpat*, Kraków.
- Godłowski K.
1977 *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku*, cz. II, „Mat. Star. i Wcz.”, t. 2, s. 255–384.
1981 *Kultura przeworska*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, t. V, Wrocław, s. 57–134.
- Gruszczyńska A.
1966 *Badania archeologiczne na wczesnośredniowiecznej osadzie w Rzeszowie-Staromieście*, „MSROA za rok 1965”, s. 65–72.
- Hensel W.
1987 *Słowiańszczyzna wczesnośredniowieczna*, Warszawa.
- Kolcin B. A.
1956 *Topografia, stratygrafia i chronologia nerekowskiego raskopawia*, [w:] *Trudy Novogrodskoj Archeologiceskoj Ekspedicii*, MIA SSSR, t. 55, s. 44–137.
1959 *Železoobrabatyvajuščee remeslo Novgoroda Velikogo*, [w:] *Trudy Novogrodskoj Archeologiceskoj Ekspedicii*, t. II, MIA SSSR, t. 65, s. 7–119.
- Kunysz A.
1981 *Przemysł w pradziejach i wczesnym średniowieczu*, Przemysł.
- Liana T.
1970 *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, „WA”, t. 35, s. 429–491.
- Madyda-Legutko R.
1996 *Zróżnicowanie kulturowe polskiej strefy beskidzkiej w okresie lateńskim i rzymskim*, Kraków.
- Parczewski M.
1984 *Prahisteryczne i średniowieczne źródła archeologiczne z doliny górnego Sanu, część I: odcinek Sanok-Wara*, „AAC”, t. 23, s. 175–224.
1993 *Wyniki badań wykopaliskowych w Bachórze w latach 1991–1992*, „MSROA za lata 1991–1992”, s. 205–215.
1999 *Czternasty sezon badań wykopaliskowych na stanowisku 16 w Bachórze, pow. Rzeszów*, „MSROA”, t. XX, s. 339–350.
- Radwański K.
1968 *Wczesnośredniowieczna ceramika krakowska i zagadnienie jej chronologii*, „MA”, t. 9, s. 5–90.
- Szuwarowski K.
1994 *Klasyfikacja brzegów ceramiki wczesnośredniowiecznej z badań archeologicznych na zamku w Przemyśle w latach 1974–1978*, „RPrzemyski”, t. 29–30, z. 1, Archeologia, s. 31–44.
- Tyniec A.
1994 *Wczesnośredniowieczna osada na stan. 7 w Niepli, gm. Jasło*, „MSROA za rok 1993”, s. 235–249.
- Żak J.
1960 *O pochodzeniu „szpil” pierścieniowatych*, „Sl. Ant.”, t. 7, s. 407–440.
- Żaki A.
1974 *Archeologia Małopolski wczesnośredniowiecznej*, Wrocław.

Sylwester Czopek, Krzysztof Ormian, Joanna Podgórska-Czopek

Bericht von den 1999, auf der Fundstelle Nr.1 in Wołodź, Kreis Brzozów durchgeführten Ausgrabungsarbeiten

Zusammenfassung

Dieser Bericht informiert über die im Juli und August 1999 in Wołodź, Gemeinde Nozdrzec, Kreis Brzozów durchgeführten Ausgrabungsarbeiten. Sie wurden auf der schon längst als eine multikulturelle Siedlung bekannten (aber nur von Geländebegehungen) Fundstelle Nr. 1. vorgenommen. Diese Fundstelle hat eine attraktive Lage im Tal des oberen Sans und ist auf der ausgedehnten, deutlich über dem Talboden herausgehobenen Landzunge lokalisiert. Die Forschungen hat man im zentralen Teil der Fundstelle konzentriert. Sie umfaßten die Fläche von 300 qm. Es wurden 92 Erdobjekte (meistens Pfostengruben, Wirtschaftsgruben und auch Spuren der Wohnobjekte) sowie auch interessante Sammlung der beweglichen Quellen freigelegt. Au-

grund der ersten Analyse kann man von folgenden, auf der Fundstelle registrierten, „Besiedlungstatsachen” sprechen:

- I. Steinzeit – vereinzelte Steinerzeugnisse, die mit der älteren Feuersteinindustrie in Verbindung stehen können (bestätigt wurden Mesolithicum und Neolithicum – geglättete Äxte und ihre Halberzeugnisse.)
- II. Frühe Bronzezeit – ein paar Stücke vom Steinwerkzeug, das typische für Feuersteinwerkstatt aus dieser Zeit Züge zeigt,
- III. Jüngere Bronzezeit (und/oder) frühe Eisenzeit – Vorratsobjekte in der Erde mit der Keramik, die ihre Parallelen auf anderen Fundstellen im Bereich der polnischen Kar-

патен aufweist, und die ein schwer definierbares Kulturbild präsentiert,

- IV. Römische Kaiserzeit – spärliches Keramikmaterial und vermutlich die meisten in dem Südteil freigelegten Pfostengruben,
- V. Frühes Mittelalter – die effektivsten von allen freigelegten Objekten waren große Erdobjekte – sogenannte wannenförmige und ovale Objekte mit intensiv schwarzen Ausfüllungen und interessantem beweglichem Material: Fragmente der Glasarmbänder, Perlen, Schiefer – Wirtel, Bleigewichte (?) und eiserne Gegenstände – Feu-

erstahl, Nadel, Messer, Nägel usw. Aufgrund der Analogien hat man die Siedlung in VIII–XIII (eventuell VIII/IX–XIII) Jh. datiert.

- VI. Spärliches spätmittelalterliches und neuzeitliches Material.

Die 1999 durchgeführten Untersuchungen sollen als Sondierungsarbeiten auf dieser vielversprechenden Fundstelle, vor allem hinsichtlich des Mittelalters, gesehen werden. Die nachfolgenden Arbeiten sollen die Raumplanung der Fundstelle näher beschreiben und genauso interessantes Fundmaterial liefern.

Сыльвэстр Чопэк, Кишиитоф Ормян, Иоанна Подгурска-Чопэк

Результаты археологических исследований в 1999 г. на памятнике № 1 в Володзе, пов. Бжозов

Резюме

В статье представлены результаты археологических исследований, предпринятых в конце июля и начале августа 1999 г. в Володзе, гм. Нозджец в пов. Бжозовском на памятнике, который обозначен № 1, и был известен ранее (из поисковых работ), как многослойное поселение. Расположено оно в очень привлекательном месте долины верхнего Сана, на широком мысу, отчетливо возвышающемся над дном долины. Исследования были сконцентрированы на центральном участке памятника, охватывая поверхность площадью 300 кв.м. Обнаружены 92 объекта (преимущественно столбовые ямы, а также хозяйственные ямы и следы жилищных построек) и интересный комплекс находок. Предварительный анализ материала позволяет говорить о существовании следующих «поселенческих фаз», зафиксированных на памятнике:

- I. Каменный век – единичные каменные изделия, которые, возможно, относятся к ранним кремневым промыслам (подтверждено наличие мезолита и неолита – отшлифованные топоры и их полуфабрикаты).
- II. Эпоха ранней бронзы – несколько каменных орудий с чертами характерными для кремневой продукции этого времени.
- III. Эпоха поздней бронзы (и/или) раннежелезное время – углубленные хозяйственные объекты с керамикой,

имеющей аналогии на иных памятниках ареала польских Карпат, со слабо выраженной культурной принадлежностью.

- IV. Римский период – немногочисленный керамический материал и, вероятно, большинство столбовых ям, обнаруженных на южном участке.

- V. Раннее средневековье – большие углубленные объекты, наиболее эффективные из всех выявленных – т.н. корытообразные, а также овальные, содержащие интенсивно-черное заполнение и интересные находки: фрагменты стеклянных браслетов, бусинки, шиферное пряслице, оловянные гири (?), а также железные предметы – кресало, шпилька, ножи, гвозди и т.п. Согласно аналогий поселение датируется VIII–XIII (возможно VIII/IX–XIII) веком.

- VI. Немногочисленный материал позднесредневековый и нового времени.

Исследования, предпринятые в 1999 г. должны быть расценены как разведочные работы на этом столь обещающем памятнике, особенно в контексте раннего средневековья. Последующие работы должны дать ответ относительно планировки памятника, а также предоставить иной, не менее интересный вещевой материал.